

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ

БАКАЛАВРІВ-МЕНЕДЖЕРІВ У ВНЗ I-II РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ

Постановка проблеми у загальному вигляді... На сучасному етапі розвитку суспільства та його продуктивних сил питання якості освіти набуває значної актуальності, адже освіта глибоко інтегрована в економіку, суспільне життя, а її рівень і якість істотно впливає на якість життя та сталий розвиток світового співтовариства.

Проблеми якості в значній мірі відображають весь спектр проблем, які стоять перед нашою державою на сучасному етапі, а тому, якість слід розглядати як ключ до конкурентоспроможності та відродження вітчизняної промисловості, надання якісних послуг, покращення життя громадян України.

Приєднання України до світової освітньої спільноти і Болонського процесу вимагає структурної реформи національної системи вищої освіти, а саме:

- дотримання принципу конкурентоспроможності;
- введення в освіті стандартів якості;
- реформування усієї освітньої системи України;
- створення вітчизняної системи оцінки.

Мета освіти сьогодні – це підготовка фахівців, здатних забезпечити перехід від індустріального до інформаційно-технологічного суспільства через новаторство у навчанні, вихованні та науково-методичній роботі.

Підвищення якості вищої освіти пов'язане із:

- академічними свободами;
- повагою до прав людини;
- необхідністю забезпечення автономності та самоврядування навчального закладу;
- переходом від прямого бюрократичного контролю вищої освіти до механізмів державного нагляду, в основі якого оцінка результатів;
- прозорістю та підзвітністю у здійсненні навчально-виховного процесу;
- адміністративною та економічною діяльністю навчального закладу.

Модернізація освітньої системи в Україні, нові соціальні та економічні умови обумовлюють й нові вимоги до рівня знань і вмінь бакалаврів-менеджерів, адже наявність у випускника коледжу диплома бакалавра в багатьох випадках не дає уявлення про якість його професійної підготовки і можливість ефективно працювати за місцем роботи.

Студенти мають отримати систему знань, умінь та навичок, що гарантують виконання ними на виробництві своїх функціональних обов'язків, а тому наголос все більше робиться на якості освіти; універсальності підготовки випускника та його адаптованості до ринку праці; на особистісну орієнтованість навчального процесу, його інформатизацію; визначальну важливість освіти у забезпеченні сталого людського розвитку [5, с. 6].

В нашому дослідженні розглянемо якість навчання та фактори, які впливають на професійну підготовку бакалаврів в системі коледж-університет.

Категорія якості вперше була проаналізована давньогрецьким філософом Арістотелем, а пізніше, німецький філософ Гегель розглядав якість, як логічну категорію, вбачаючи в ній початковий ступінь пізнання речей і становлення світу.

Протягом усієї історії розвитку філософії не припинялися спроби знайти загальне визначення поняття "якість". Але всі вони зводилися до розуміння якості як визначеності, спільності та цілісності всіх істотних ознак предмета, які надають йому відносної стабільності та відрізняють від інших предметів. У результаті сформувався та набуло поширення визначення, відповідно до якого під якістю продукту стали розуміти його властивість(здатність) задовольняти потреби та очікування конкретного споживача [4, с.13].

Аналіз різних підходів дозволяє виділити ряд загальних рис, на основі яких можна визначити прийнятне визначення поняття "якість":

- якість – це наявність істотних ознак, властивостей, особливостей, що відрізняють один предмет чи явище від інших: та чи інша властивість, вартість, міра придатності [6];
- якість у філософії – це суттєва характеристика предмета, що вирізняє його серед інших і оцінює його своєрідність в цьому відношенні [7];

□ якість у вузькому розумінні означає якість продукції, у широкому – якість роботи, послуги, інформації, процесу, підрозділу, якість співробітників, включаючи робітників, інженерів, менеджерів та виконавчу дирекцію, якість системи, компанії, якість цілей і т.д. [4, с. 14].

□ якість вищої освіти можна розуміти, як основний продукт діяльності системи вищої освіти – сукупність певних світоглядних, поведінкових і професійно значущих властивостей та характеристик випускника вищого навчального закладу, що обумовлюють його здатність задовольняти як особисті, духовні й матеріальні потреби, так і потреби суспільства [1, с. 108].

Отже, на нашу думку, якість – це шлях до відродження, це творчість та досконалість.

Питання якості освіти, уніфікації та адаптивності освітніх програм, зрозумілості їхнього змісту та можливості практичної реалізації, визнання документів про освіту належать до проблем, пов'язаних зі стандартизацією освіти. Стандарти є істотним елементом будь-якої національної системи освіти. Але їх вид та структура визначаються політичними, соціально-економічними умовами, традиціями країни тощо [1, с. 114].

Структура системи стандартів вищої освіти:

□ державний стандарт вищої освіти (визначає переліки кваліфікацій, напрямів та спеціальностей, загальні вимоги до кожного освітньо-кваліфікаційного та освітнього рівнів);

□ галузеві стандарти вищої освіти (це освітньо-кваліфікаційні характеристики, освітньо-професійні програми та засоби діагностики якості вищої освіти);

□ стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів (поєднують узагальнений варіативний зміст освіти й навчання та нормативний зміст навчання: варіативні частини освітньо-кваліфікаційної характеристики, освітньо-професійної програми підготовки та засобів діагностики якості вищої освіти, навчальні плани, програми навчальних дисциплін тощо).

Слід зазначити, що стандарти вищої освіти вищих навчальних закладів введені з метою забезпечення більшої відповідності освітньо-кваліфікаційного рівня підготовки фахівців вимогам суспільного поділу праці в державі та якісної підготовки фахівців щодо задоволення вимог ринку праці [1, с. 120].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про широке висвітлення проблеми підвищення якості навчання. Так, наприклад, проблеми керування процесом забезпечення якості освіти досліджені А.В.Глічевим, І.А.Зимньою, Л.Л.Редько, І.Г.Саловою, А.І.Субетто. Питанню якості управління та керування освітою присвячені праці багатьох вчених (Ю.К.Бабанського, В.П.Беспалько, І.Я.Лернера та ін.). Великий внесок зробили А.Г.Бермус, К.В.Бондаревська, А.А.Грекова, В.І.Загвязинський, В.А.Караковський, Н.К.Сергеева, В.В.Серіков, І.М.Фомічева, що створили теоретичні передумови реформування освіти в ВНЗ та пошук шляхів підвищення її якості [2, с. 107].

Сучасні вітчизняні та зарубіжні автори переважно розглядають якість освіти одразу у кількох аспектах:

□ соціально-філософському, освітянському, педагогічному (В.Андрущенко, В.Астахова, Л.Горбунова, М.Згуровський, В.Кремень, М.Култаєва, М.Лукашевич, В.Лутай, І.Надольний, В.Ткаченко, М.Михальченко, С.Ніколаєнко, В.Огнев'юк, І.Предборська, М.Степко та ін.);

□ соціально-філософському, філософсько-освітянському, управлінському (О.Величко, В.Вікторов, А.Гофрон, Т.Гусен, Д.Дзвінчук, Б.Жебровський, А.Тайджман);

□ суспільно-економічному, соціокультурному та освітянському (К.Корсак);

□ соціальному та педагогічному (Г.Поберезська);

□ освітянському, філософському, культури тринітаризму (А.Субетто);

□ соціологічному (В.Кушерець, М.Романенко, О.Скідін, Н.Щипачова) [3, с. 2];

Аналіз наукової літератури по досліджуваній проблемі дозволяє говорити про зростання значимості якості навчання як складного і багатопланового процесу, що передбачає формування цілісної системи знань, умінь і навичок студента та ґрунтується на принципах зв'язку теорії з практикою; свідомості й самостійності навчання; міцності знань, умінь і навичок; єдності наукового і навчального процесу.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає у порівнянні різних підходів до розуміння терміну "якість" та підвищення якості навчання відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад розвитку економіки та науково-технічних досягнень у підготовці бакалаврів-менеджерів торговельного, економічного профілю у ВНЗ I-II рівнів акредитації.

Виклад основного матеріалу дослідження... XXI ст. висуває до освіти нові вимоги, якісних змін в освіті. Якість освіти на сучасному етапі відіграє важливу роль у розвитку країни, її престижу на світовій арені, технологічній та економічній безпеці, а також ефективної підготовки молоді до професійної діяльності, входження в соціум та формування майбутнього своєї держави. Розкриваючи поняття якості навчання слід відмітити, що це показник високої ефективності праці в суспільстві, джерело національного багатства, фактор виходу з соціальних та економічних криз.

Зростання значимості якості навчання за останній час підтверджується й тим, що це поняття стало невід'ємним в діяльності вищих навчальних закладів 1-2 рівнів акредитації, адже роль коледжів в системі вищої освіти досить вагома.

Коледжі ВНЗ-II рівня акредитації постійно розширюють спектр освітянських послуг, стають багатофункціональними, поліфункціональними, і це дає можливість молоді здобути повну загальну освіту, кваліфікацію молодшого спеціаліста та робочу професію, а також практично реалізувати досягнення сучасної науки, техніки, технологій в усіх сферах економічної діяльності, адже розширюється затребуваність фахівців-менеджерів у сервісному обслуговуванні населення, розвитку соціальної та податково-бюджетної сфери, у сфері ринкової інфраструктури, в системі управління персоналом тощо.

Але разом з тим слід звернути увагу на принципово нові підходи до змісту та якості підготовки майбутніх фахівців - менеджерів, а саме :

- організація навчально-виховного процесу в коледжі;
- оновлення нормативно-правової бази функціонування системи підготовки бакалаврів в нових умовах;
- професійно-практична підготовка;
- забезпечення коледжу сучасними засобами інформаційно-комунікаційних технологій;
- збільшення інформаційно-комп'ютерних центрів із доступом до мережі Інтернет;
- удосконалення системи формування бібліотечних фондів коледжу;
- працевлаштування випускників;
- моральне та матеріальне заохочення студентів.

Проблемними питаннями освіти в нових умовах, які впливають на якість навчання є:

- створення системи планомірного поповнення навчальних закладів молодими талановитими фахівцями;
- підвищення соціальної та матеріальної підтримки викладачів;
- забезпечення якісного відбору, оновлення форм роботи щодо формування керівного персоналу;
- створення сприятливих умов життя та професійної діяльності педагогічних працівників;
- підвищення якості освіти через високий рівень компетенції викладацького складу;
- піднесення соціального статусу педагога в суспільстві.

Щоб вирішити такі важливі питання потрібен час, і в першу чергу економічна стабільність в державі, розробка нових підходів до змісту та якості освіти.

Для вивчення ситуації пов'язаної з переходом на кредитно-модульну систему навчання у ВНЗ-II рівня акредитації торговельно-економічного коледжу, нами було проведено анкетування, в якому взяли участь 112 студентів напряму "Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності" другого, третього та четвертого курсів; менеджмент організацій – другий і третій курс.

Розглянемо узагальнення вихідних даних анкетування:

1. Чи зрозуміли Ви суть та вимоги кредитно-модульної системи навчання у ВНЗ -II рівня акредитації ?
Відповіли: "Так" – 33 (0,29 %); "Ні" – 79 (0,70 %) студентів.

2. Які проблеми та труднощі Вас супроводжують у навчанні? Більшість студентів відмітили: нестаток часу для підготовки до занять та роботи в бібліотеці – 76 (0,67 %); великий обсяг самостійної роботи – 46 (0,41 %); відмінність системи оцінювання знань з різних предметів – 81 (0,72 %); погане відношення керівництва факультету – 3 (0,02 %); неможливість набрати відповідну кількість балів – 93 (0,83 %); неякісний рівень викладання – 16 (0,14 %);

3. Чи не шкодуєте Ви, що стали студентом і навчаєтеся у коледжі?

"Так" – 9 (0,08 %); "Ні" – 86 (0,76 %); "Частково" – 17 (0,15 %).

4. Що для Вас було найважчим на початковому етапі навчання в коледжі?

"Увійти в новий колектив" – 23 (0,20 %); "Звикнути до нових умов життя" – 10(0,08 %); "Звикнути до кредитно-модульної системи" – 79 (0,70 %).

5. Чи виникають у Вас проблеми при підготовці до навчальних занять?

"Так" – 73 (0,65 %); "Ні" – 27 (0,24 %); "Частково" – 12 (0,10).

6. Якщо виникають проблеми, то вони пов'язані з тим, що:

"Незрозуміло викладено вимоги до підготовки занять, до виконання самостійної та індивідуальної роботи" – 3 (0,02 %); "Не маю можливості самостійно працювати" – 3 (0,02 %); "Не вистачає часу на підготовку до занять та виконання самостійної і індивідуальної роботи" – 12 (0,10 %); "Відсутня консультаційна допомога викладачів" – 2 (0,01 %); "Великий обсяг матеріалу, який відноситься до самостійного опрацювання" – 11 (0,09 %); "Недостатня кількість навчальної літератури в бібліотеці" – 81 (0,72 %).

7. Чи створено на Ваш погляд, сприятливі умови для співпраці викладача із студентом ?

"Так" – 35 (0,31 %); "Ні" – 21 (0,18 %); "Частково" – 56 (0,5 %).

8. Чи задовольняє Вас рівень викладання дисциплін у коледжі?

"Так" – 49 (0,43 %); "Ні" – 12 (0,10 %); "Частково" – 51 (0,45 %).

9. Чи забезпечили Вас необхідними знаннями, вміннями, навичками для самостійної роботи з дисципліни "Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка" ?

"Так" – 91 (0,81 %); "Ні" – 0; "Частково" – 21 (0,18 %).

10. Що на Вашу думку, треба змінити в навчально-методичному та інформаційному забезпеченні навчального процесу ? "Створити можливість працювати в бібліотеці з навчально-методичними матеріалами в електронному вигляді" – 13 (0,11 %); "Збільшити кількість комп'ютерів, які підключені до мережі "Інтернет" – 5 (0,04 %); "Створити можливість придбати необхідну навчальну та методичну літературу, яку рекомендують викладачі" – 11 (0,09 %); "Забезпечити бібліотеку достатньою кількістю підручників та навчальних посібників" – 79 (0,70 %); "Збільшити кількість аудиторних занять" – 4 (0,03 %).

11. Які є у Вас побажання щодо вдосконалення навчального процесу ? Такі відповіді як покращити роботу диспетчерської служби, стабільного розкладу та вчасного попередження про заміни занять; навчання в першу або другу зміну; проведення цікавих лекцій і виховних заходів; мати можливість працювати в бібліотеці з навчально-методичними матеріалами в електронному вигляді, надати змогу придбати необхідну навчальну та методичну літературу рекомендованої викладачами; збільшення кількості комп'ютерів, що підключені до мережі "Інтернет". Студенти відмітили, що не вистачає часу на підготовку до занять і виконання самостійної та індивідуальної роботи; відмінність системи оцінювання знань з різних предметів і неможливість набрати відповідну кількість балів; недостатнє забезпечення бібліотеки підручниками та навчальними посібниками.

Висновки... Узагальнені статистичні дані показують, що більшість студентів не зрозуміли суть та вимоги кредитно-модульної системи навчання у ВНЗ-II рівня акредитації. Анкетування, яке було проведено нами дозволило з'ясувати причини, які впливають на якість навчання бакалаврів торговельно-економічного коледжу і враховуючи показники на основі дослідження можна внести зміни у здійснення освітнього процесу, які б дозволили поліпшити його якість.

Результати проведеного нами анкетування свідчать про те, що більшість студентської молоді є небайдужою до створення в коледжі індустрії сучасних засобів навчання, що забезпечить подальше удосконалення навчально-виховного процесу.

Література

1. Вища освіта в Україні: Навч. посіб. /В.Г.Кремень, С.М.Ніколаєнко, М.Ф.Степко та ін.; За ред. В.Г.Кременя, С.М.Ніколаєнка. – К.: Знання, 2005. – 327с.
2. Делюкіна К.О. Підвищення якості навчального процесу за допомогою встановлення творчих стосунків викладачів та студентів. // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 16. Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики: Зб. наук. пр. – Вип. 9 (19). – К.: Вид-во НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2009. – С.106-109.
3. Кісіль М.В. Якість вищої освіти як предмет філософського аналізу: Автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук спец. 09.00.10. "Філософія освіти" / М.В. Кісіль. – Київ. 2008 – 16 с.
4. Момот О.І. Менеджмент якості та елементи системи якості: Навч. посібник / О.І.Момот. – К.: Центр учбової літератури, 2007 – 368 с.
5. Петренко В. Проблеми стандартизації вищої освіти. Стандартизація, сертифікація, якість. Науково-технічний журнал. – 2001. – № 3. – 45 с.
6. Тлумачний словник української мови /За ред. д-ра філологічних наук, проф. В.С.Калашника. – Х.: Прапор, 2003. – 992 с.
7. Універсальний словник – енциклопедія / Гол. ред. ради чл. – кор. НАНУ М.Попович. – Київ, «Ірина». 1999. – 1551 с.

Анотація

У статті розглядається сучасний розвиток вищої освіти в Україні, нові підходи до змісту та якості підготовки майбутніх фахівців-менеджерів, з'ясовуються причини, які впливають на якість професійної підготовки бакалаврів-менеджерів. Зокрема, проаналізовано й уточнено сутність поняття "якість", "якість вищої освіти", "стандарти вищої освіти".

Аннотация

В статье рассматривается современное развитие высшего образования в Украине, новые подходы к качеству подготовки будущих специалистов-менеджеров, определены факторы которые влияют на качество профессиональной подготовки бакалавров-менеджеров. В частности, проанализировано и уточнено суть понятия "качество", "качество высшего образования", "стандарты высшего образования".

Summary

In the article deals with the development of modern Higher Education in Ukraine, new approaches to content and quality of training future professionals - managers, managers, the reasons are found to affect the quality of training

Bachelors Managers. However, analization and clarifies the essence of "quality", "quality of Higher education", "standards of Higher Education".

Подано до редакції 23.09.2009 р.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц. Левочко М.Т.

□ 2009

Мільто Л.О.

ПЕДАГОГІЧНІ УМІННЯ ЯК ЗАСІБ ПРОДУКТИВНОГО РОЗВ'ЯЗАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАДАЧ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сьогодні Україна знаходиться на шляху входження в світову спільноту розвинених країн і соціально-педагогічні умови нашої держави потребують творчого вчителя, який би допоміг формуванню вільної, незалежної, яскравої індивідуальності.

Основної акцент діяльності педагога зміщується з позиції функціонального виконавця на актуалізацію творчих аспектів педагогічної праці. Сучасне суспільство потребує педагога, який здатен сприймати нові ідеї й приймати нестандартні рішення, брати активну участь в інноваційних процесах.

Ефективне розв'язання учителем педагогічних задач розглядається як професійний обов'язок педагога, однак практика показує, що не тільки молоді вчителі, але й більш досвідчені зустрічаються з труднощами при вирішенні фахових задач. Саме тому у вищих навчальних педагогічних закладах у процесі професійної підготовки студентам потрібно дати не тільки базове уявлення про теорію і технологію розв'язання педагогічних задач, але сприяти формуванню комунікативних здібностей та умінь майбутнього вчителя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Наукові дослідження Ю.М.Кулюткіна, В.А.Кан-Калика, Г.С.Сухобської, Л.Ф.Спіріна та ін. показують, що вирішення комунікативних задач є однією з найважливіших проблем педагогіки, яка в силу своєї значущості і актуальності привертає постійну увагу педагогів-практиків та науковців.

В своїй професійній діяльності вчитель вирішує педагогічні задачі різних типів: стратегічні, тактичні й оперативні. Однак які б педагогічні задачі не вирішував педагог, він користується певними педагогічними вміннями.

Проблема формування і розвитку педагогічних умінь виникає у 60-х рр. ХХ ст. Психолого-педагогічні аспекти проблеми педагогічних умінь розкриваються в роботах Л.Б.Ітельсона, Н.В.Кузьміної, Є.А.Мілеряна, А.К.Маркової, К.К.Платонова, Л.Ф.Спіріна, В.О.Сластьоніна та ін. Дослідники педагогічних здібностей Ф.Н.Гоноболін, Н.В.Кузьміна, М.В.Левітов називають різні компоненти, які забезпечують продуктивність педагогічної діяльності. У різних класифікаціях називають від двох до кількох десятків професійних умінь. Найбільш визнаною в педагогіці є класифікація Н.В.Кузьміної. Вона виділяє такі основні педагогічні вміння як гностичні, проектувальні, конструктивні, комунікативні й організаторські.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті – уточнити сутність педагогічних умінь та показати провідну роль комунікативних умінь у розв'язанні педагогічних задач.

Виклад основного матеріалу дослідження... Українській педагогічний словник визначає вміння як засвоєний суб'єктом спосіб виконання дії, який забезпечується сукупністю набутих знань і навичок.

Як вважає Л.Б.Ітельсон, вміння – це успішне володіння складною системою психологічних, теоретичних і практичних дій під час вирішення суб'єктом нестандартних задач.

Згідно з точкою зору Є.А.Мілеряна, вміння – це знання в дії. Умовами їх формування науковець вважає органічне поєднання теорії з практикою. В дослідженнях Є.А.Мілеряна вміння визначаються як заснована на знаннях і навичках діяльність людини, що дає можливість успішно досягти свідомо поставленої мети діяльності в мінливих умовах її протікання. Дослідник вказує на залежність між знаннями, навичками і вміннями. На відміну від навичок, які забезпечують виконання діяльності в незмінних умовах, вміння характеризуються варіативністю та адекватністю способів досягнення цілей по відношенню до умов діяльності, що змінюються.

За визначеннями В.Н.Дружиніної та В.Д.Шадрикова вміння є найважливішим засобом успішної діяльності, показником професійної майстерності людини. Педагогу частіше, ніж працівнику будь-якої іншої професії, потрібно оновлювати свої знання, переглядати методи роботи, оволодівати новими вміннями, тому що педагогічний процес настільки динамічний, що не можна назавжди засвоїти всі педагогічні методи и прийоми.

За останніми дослідженнями західних науковців, низький рівень професійної діяльності педагога є наслідком не дефіциту психолого- педагогічних знань, а невмінням педагога використовувати ці знання у розв'язанні нестандартних педагогічних задач.